

Il·lustració de Maria Hergueta.
Cuando no estás aquí. El Jinete Azul

Les ràdios locals i comarcals públiques

La importància de les ràdios locals o, com alguns prefereixen d'anomenar-les, de proximitat, ha crescut d'una manera espectacular al llarg del segle XXI. Ho ha reflectit amb precisió la professora Patrícia Lázaro en un article del qual no em puc estar de citar aquestes paraules: «El panorama que se'ns obre avui, amb la integració dels conceptes ràdio-digital-Internet, és el nou repte de la radiodifusió del futur. I només cal avançar algunes de les transformacions de les quals ja en som testimonis: en una època de globalització mediàtica, es consolida la presència de la ràdio local, o millor, de la ràdio de proximitat. Aquest nou terme adjectiva molt millor aquesta nova ràdio, caracteritzada pels seus continguts d'àmbit territorial pròxim, però no pel seu abast de difusió (*sic*), que amb Internet ha deixat enrere el localisme.»³

La història de les ràdios locals i comarcals als Països Catalans, tot i les desconexions que fan algunes empreses privades,⁴ va lligada a les emissores públiques, sobretot municipals, com veurem.⁵ Al Principat, hauríem de remuntar-la a

abans de la guerra civil, quan Ràdio Associació de Catalunya va crear emissores com Ràdio Lleida o Ràdio Girona. A la postguerra, el control de la ràdio per part del règim franquista va ser ferri, perquè la considerava una arma propagandística essencial.⁶ Per això no ens ha de fer estrany que les primeres emissores locals no apareguin fins que es democratitzen els ajuntaments, arran de les eleccions municipals de 1979.⁷ L'esclat d'emissores va ser tan considerable que l'any 1981 es va crear l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya), amb un secretariat que les coordinava i que afavoria el fet de compartir programes. L'11 de setembre d'aquell any, per exemple, vint-i-set emissores del Principat i una de la Catalunya Nord ja van oferir un programa conjunt. Actualment, el nombre d'emissores supera les dues-centes i la majoria formen part del CCL (Consorci de Comunicació Local).⁸

A les Illes, no és fins a la dècada de 1980 que apareixen les anomenades «ràdios lliures», que duren poc perquè la delegació del govern central les il·legalitza aviat. Les ràdios municipals, en canvi, a partir de 1984 es van consolidant, fins

20È ANIVERSARI DE *LLEGIR PER SENTIR* DE RÀDIO VILAFRANCA. ENTREVISTA A PERE MARTÍ I BERTRAN

Mantenir un programa radiofònic durant dues dècades no és poca cosa; si és de literatura infantil i juvenil, ens atrevim a qualificar-ho d'heroïcitat. *Llegir per sentir*, a Ràdio Vilafranca, ha bufat les vint espelmes, i per a l'ocasió hem parlat amb Pere Martí, el seu artífex.

QUAN SE'T DESPERTA L'INTERÈS PER LA LIJ: MENTRE ESTUDIÀVES FILOLOGIA CATALANA O MÉS ENDAVANT?

Doncs quan feia un temps que em dedicava a la docència. En aquells anys, a la universitat, de la literatura infantil i juvenil ningú no en deia ni ase ni bèstia.

VA SER *LLEGIR PER SENTIR* UNA CONCRECIÓ D'AQUEST INTERÈS?

Les ràdios comarcals i locals sempre han estat obertes a propostes. Jo tenia ganes de parlar de LIJ també des de les ones, els ho vaig proposar i de seguida s'ho van fer seu, sobretot en Josep Maria Soler, ànima i veu del programa.

al punt que l'any 1988 es funda la FMCL (Federació de Mitjans de Comunicació Locals), formada per dotze emissores, que al començament de la dècada de 1990 ja superaven la vintena i que a l'abril de 1991 van ser regulades per llei.⁹ Totes tenen el català com a llengua bàsica d'emissió.

Al País Valencià, també és a la dècada de 1980 que trobem un esclat de les ràdios municipals. A la dècada de 1990, però, algunes tanquen o es mantenen amb molt poca activitat; ara bé, al començament del segle XXI hi ha una forta recuperació de ràdios municipals, fins al punt que una quinzena d'emissores s'organitzen en la XEMV (Xarxa d'Emissores Municipals Valencianes).¹⁰ Amb l'excusa de la crisi, però, hi torna a haver una davallada i tota una sèrie d'ajuntaments, majoritàriament governats pel Partit Popular, ho aprofiten per tancar-les. L'any 2013 ja només quedaven cinc ràdios associades a la XEMV. Julio Gómez, director de Ràdio Om, ho ha resumit així: «Les ràdios locals es nodreixen de molta gent voluntària, que no està subjecta a una nòmina i a la que (*sic*) no es pot controlar. Són, en aquest sentit, més lliures, i tal volta els polítics

tenen por a no poder controlar-les.»¹¹ Feta aquesta introducció, gairebé no caldria dir que moure's i buscar informació de LIJ entre aquest quart de miler d'emissores és una feina titànica que no pretenc ni puc assumir. Per tant, em limitaré a donar uns quants exemples de la presència de la LIJ a les emissores locals i comarcals, algunes amb programes específics, d'altres amb col·laboracions amb escoles i CRP (centres de recursos pedagògics), i encara d'altres només amb referències escadusseres dintre de programes més generalistes.

Exemples a les emissores locals i comarcals

Em permetreu de començar per Ràdio Vilafranca, ja que des dels seus inicis ha dedicat una bona atenció a la LIJ, especialment pel programa *Llegir per sentir*, específicament dedicat a la divulgació del llibre infantil i juvenil, iniciat durant el curs 1993-1994.¹² A més a més, però, sovint en altres programes, com el magazín matinal, que ha tingut diversos noms al llarg dels anys, s'hi han entrevistat au-

GEMMA MULET, DOCENT

UNA BONA ENTRADA...

Com que no havíem de demanar diners, no em va costar gaire. Tenia la sort de tenir contactes al món editorial, i com que poca gent parlava de LIJ les editorials més aviat feien cua per participar-hi.

I EL NOM DEL PROGRAMA?

Jo diria que el va proposar en Josep Maria, i no cal dir que em va semblar magnífic: tenia una polisèmia extraordinària, que incloïa elements com el sentiment i la vivència personal, fonamentals en la lectura, a més de la importància de la tradició oral, bàsica en un mitjà com la ràdio.

© Fotografies entrevista Jordi Morgades

tors i il·lustradors de LIJ, s'hi han seguit els congressos de LIJ organitzats per l'AELC, etc.

Ràdio Molins de Rei, tot i no tenir programes específics de LIJ, sempre ha acollit amb interès la literatura per a infants i joves. Durant anys, Maruixa de Siles Camp-rubí, al seu programa dels dimecres a la tarda, va entrevistar personalitats catalanes de tota mena, inclosos nombrosos escriptors de LIJ. Actualment, Ràdio Molins té en antena el programa *Lletraferits*, el responsable del qual, Xavier Ballester, ens n'ha comentat: «Al nostre programa, *Lletraferits*, cada setmana triem una temàtica (fins ara hem fet l'amistat, la tardor, la lluna, els germans, la infidelitat, la ciutat, entre d'altres) i cerquem llibres, novel·les que d'una manera o una altra el tractin o en parlin. La veritat és que no tenim una secció dedicada a la literatura infantil o juvenil, però sí que en parlem, ja que depenent del tema del programa també recomanem llibres infantils i/o juvenils. Per exemple, hem parlat de Tintín, de diferents contes clàssics, de la novel·la *Nada* de la Janne Teller...»¹³

Ràdio Argentona, des de fa uns cinc anys, i Vilassar Ràdio, des de l'any 2012, emeten el programa *Històries*, conduït per la bibliotecària Sílvia Cantos, que ens n'ha dit el següent: «El nostre és un espai dedicat als llibres en general, on cada setmana hi ha un títol protagonista del qual entrevistem l'autor, i per altra banda tenim una secció fixa de recomanacions

infantils i juvenils en la qual ressenyem diverses novetats d'aquesta franja. Els llibres "protagonistes" també poden ser infantils, juvenils o novel·la per a adults. Avui mateix [23.10.13] entrevistarem en Pau Joan Hernández en referència a *La balada del funicular miner*, guanyador del Gran Angular d'enguany.»¹⁴

Ràdio Taradell, almenys durant els anys 2007-2008, va tenir en antena un programa titulat *Hi havia una vegada*, que oferia un conte diari als oients i pel qual va rebre una menció de qualitat en la categoria de millor programa de ràdio local per part de Ràdio Associació de Catalunya (2008). El jurat en va valorar «la implicació del públic infantil en el mitjà de la ràdio, a partir de la divulgació de contes d'arreu del món».¹⁵ Actualment l'emissora emet un programa realitzat per alumnes de l'escola Les Pinediques.

Ràdio Manlleu té un programa literari, *L'avió de paper*, en el qual col·labora la biblioteca municipal, i des de l'any 2013 ho fa, a més, a través d'un grup de lectors joves, anomenats «Superlectors», que participen en activitats diverses de la biblioteca adreçades als centres d'ensenyament secundari. Mensualment dos o tres joves van a la ràdio a comentar i recomanar lectures, pel·lícules...¹⁶

El Prat Ràdio té una secció, «Contes per la ràdio», que duu a terme conjuntament amb el CRP del Prat i en la qual intervien alumnes molt variats: dels centres de primària, de les aules d'acollida, tant

de primària com de secundària, i fins i tot del centre de formació de persones adultes.¹⁷

Sants 3 Ràdio, i algunes altres emissores locals, emeten un concurs de contes de l'associació sense ànim de lucre COM-SOC, els vint-i-quatre finalistes del qual han estat editats en llibre i CD i són una mostra de la cultura popular de tradició oral d'arreu del món.¹⁸

Mataró Ràdio, en col·laboració amb la biblioteca Pompeu Fabra de la mateixa població, emet *L'hora del conte*, un programa en el qual, com el nom indica, s'expliquen contes molt diversos un cop per setmana.¹⁹

Ràdio Sant Quirze, de Sant Quirze del Vallès, des de fa set temporades té un programa infantil, *La moixiganga*, dirigit per Moisès Bruch, que també emeten altres ràdios locals o comarcals com ara Ràdio Balsareny, Ona Codinenca, Ràdio Bon Matí, Ràdio Santpedor, La Veu de Navàs i Ràdio la Vall. Té seccions molt variades, com una de poesia, mensual, a càrrec de la Montse Peláez; el conte diari, que expliquen el mateix conductor del programa o bé en Pep Tort, etc.²⁰

Canal Blau FM (Vilanova i la Geltrú) té un programa dedicat a la LIJ titulat *Més content que un gínjol*, conduït per la bibliotecària Susana Peix Cruz, que inclou diferents seccions, com ara recomanacions de llibres, música, poemes, embarbussaments, la narració d'un conte, entrevistes... També té un blog des del qual

UN MITJÀ EN EL QUAL US DEVÍEU SENTIR FORÇA SINGULARS.

Sí, ho érem. Ara ja no tant, perquè les ràdios locals i comarcals tenen una gran força al nostre país i n'hi ha que tenen programes infantils en els quals es parla de llibres, tot i que no amb l'exclusivitat i periodicitat amb què ho fem nosaltres. El més trist i denunciablable és que els mitjans de comunicació públics d'àmbit nacional hi dediquin tan poc espai, per no dir gens.

FALTEN AJUTS INSTITUCIONALS?

Crec que sí. M'explico: l'administració podria organitzar jornades de formació per als mitjans audiovisuals, per exemple. I no estaria malament que hi hagués algun premi que reconegués aquestes feines que es fan des de la societat civil, sovint amb molt bona preparació, i no cal dir voluntat.

EXPLICA'NS LA TEVA, DE FEINA.

Podríem dir que té dos vessants: d'una banda faig els contactes amb les editorials i amb els autors, i de l'altra hi participo directament amb quatre programes l'any: inici de curs, Nadal, Sant Jordi i final de curs, en què presento novetats i comento activitats.

EL FORMAT D'UNA ENTREVISTA SETMANAL EN BLOCS D'UN MES I MIG I PER SEGELL EDITORIAL HA ESTAT SEMPRE EL MATEIX?

Sí, és un resum d'allò més sintètic i fidel. Val a dir que de tant en tant també fem algun monogràfic.

QUINS CRITERIS SEGUEIXES PER TRIAR EDITORIALS I AUTORS?

Em limito a destacar-ne uns quants títols. Si algun llibre em sembla que no té les condicions mínimes per ser recomanat

es poden escoltar tots els programes i llegir-ne els continguts.²¹ És setmanal i sol girar al voltant d'un tema d'allò més variat: festes tradicionals, animals, un autor o il·lustrador... Es va iniciar a Ràdio Cubelles l'any 2010. L'any 2012 va passar a Canal Blau, però Ràdio Cubelles el continua emetent, juntament amb unes quantes ràdios locals més que s'hi han afegit aquest curs 2013-2014.

I podríem seguir amb programes específicament dedicats als infants en què s'expliquen contes, es canten cançons, s'informa d'activitats per a la mainada... com poden ser *Bon dia menuts*, de Ràdio Tordera; *Tic, tac, ring*, de Ràdio Blanes; *El galliner*, de Ràdio Taradell; *El rebot dels contes*, a Solsona FM; *Ralet ralet*, d'Ona Codinensa, de Sant Feliu de Codines; *De rondalles i mentides*, de Ràdio Gonella (l'Horta), etcètera.²²

A més, hi ha nombroses ràdios locals que tenen programes dedicats als llibres, a la literatura o a la cultura en general, en els quals naturalment també es comenten llibres, s'entrevisten autors, il·lustradors, etcètera, de LIJ. En poden ser exemples els programes *Vols llegir?*, de Ràdio Nova (Vilanova del Camí); *Parla la biblioteca*, de Ràdio Premià de Mar; diversos programes de l'emissora RAP 107, de Parets del Vallès, amb la biblioteca Can Butjosa; *Paraules en silenci*, de Ràdio Pego (la Marina Alta);²³ *Paraules al vent, pàgines obertes*, de Ràdio Cocentaina (l'Alcoià),²⁴ etcètera.²⁵

També hauríem de repassar programes i emissores desapareguts que van dedicar una atenció considerable a la LIJ. Com que es fa molt difícil d'accedir a aquesta informació, ens limitarem a comentar-ne algunes mostres que ens n'han arribat. Així, per exemple, el mestre i animador cultural Pep Tort²⁶ durant anys va fer un programa titulat *A cau d'orella* a Ràdio Catalunya Manresa, en què explicava contes per als infants. Més tard, a través del SEDEC (Servei d'Ensenyament del Català) del Departament d'Educació, aquests contes i d'altres, amb el títol de *Contes a cau d'orella*, es van passar en diverses emissores locals, algunes ja desaparegudes, com la Cadena 13 Maresme o Ràdio Ciutat de Manresa, i en d'altres encara ben vives com Ràdio Ponent de Mollerussa, que durant uns quants anys també va fer un programa de recomanació de llibres coordinat per la biblioteca i fet per alumnes de diversos centres a través del Municipi Lector.²⁷

I fins aquí aquests «Tastets de ràdio i LIJ», una mostra de com és de viva la literatura infantil i juvenil a les ràdios locals i comarcals, a diferència del que passa actualment a les nacionals, potser perquè no estan tan sotmeses als índexs d'audiència i potser també perquè tenen clar que són un servei a la comunitat més pròxima, de la qual no es poden deixar mai de banda els infants. Com he dit a la introducció, de ben segur que hi falten moltes experiències, actuals i passades.

Des d'aquestes pàgines convido tothom a fer-me arribar aquelles que no m'han arribat,²⁸ si em permeteu la redundància. Qui sap si en un futur podrem fer tota una història de la ràdio i la LIJ catalanes, aquests tastets de la qual només hauran estat el vermut d'un àpat que s'apunta ric, complex i molt lligat a la societat civil, que tant de pes ha tingut i té en aquest país.

1. Tot i el risc de deixar-me algú, vull agrair la informació que m'han fet arribar sobre la matèria les persones següents: Joaquim Carbó, Jordi Roura, Antoni Munné-Jordà, Gemma Lluch, Carme Rubio, Núria Silvestre Gusi, Carme Ros, Nati Calvo, Sebastià Bech, Núria Pradas, Miquel Arguimbau, Albert Villaró, Anna Herráez, Josep M. Aloy, Josep M. Calbet, Ferran Ulsamer, Juan López Fernández (Jan), Miquel Rayó, Marta Luna, Maria Grau, Andreu Sotorra, Pere Mayans, Marta Esparza, Diana Solé Térmens, Teresa Duran, Carles Cano i molts d'altres que cito a l'article.

2. Joan Callarissa, «La primera ràdio infantil online fa un any» (*Ara*, 8.10.2012, p. 44).

3. «Breu història de la ràdio: innovacions tecnològiques determinants per al llenguatge radiofònic, els productes i formats»: <http://www.xtec.cat/web/recursos/media/radio/llenradiofonic/historia> (darrera consulta 22.12.2012).

4. Deixaré de banda les desconexions que fan ràdios d'àmbit estatal, com per exemple la Cadena Ser, per molt que també les hauríem de considerar ràdios de proximitat, ja que solen ser molt generalistes i les desconexions solen ser d'informatius, tot i que sovint presten atenció als autors i a les activitats locals, siguin de LIJ o no.

5. Tot i que, com es pot suposar, no hi ha gaire referències a programacions concretes, i encara menys a programes de LIJ, pot ser interessant el volum *Les ràdios municipals en el llibre del 2000*, editat per la Federació d'Organismes i Entitats de Ràdio Local de Catalunya

senzillament no en parlo, perquè us asseguro que n'hi ha tants que valdria la pena de recomanar que no donem pas l'abast.

EN TOT CAS, UNA FÓRMULA EFICAÇ... FAS ALGUNA VALORACIÓ D'AQUESTS VINT ANYS?

Només la puc fer positiva, la veritat sigui dita: hem arribat a un públic molt fidel, mai no hem tingut cap problema per «omplir» l'espai, sempre hi ha editorials disposades a participar-hi, hem entrevistat més de quatre-centes persones, hem fet coneixences, etc.

I EN AQUEST TEMPS, HEU REBUT RECONeixEMENTS?

Reconeixements institucionals no. En l'àmbit privat, el premi Atlàntida 2003 i el premi Pàgines Hertzianes 2007.

(2000), que recull les ponències i les taules rodones del Congrés de Ràdio Municipal, celebrat a Barcelona entre el 4 i el 6 de febrer de l'any 2000.

6. No va ser fins al mes d'octubre de 1977 que el Ministeri de Cultura espanyol va emetre un decret que va suposar la fi de la censura i de l'obligatorietat de retransmetre el *Diario Hablado* de Ràdio Nacional per part de totes les ràdios de l'Estat.

7. En serien excepció algunes emissores parroquials que a la dècada de 1950 van emetre en ona mitjana.

8. En podeu trobar un breu resum a: <http://www.laxarxa.com/noticia/193534>, i les característiques, objectius, serveis... del CCL a <http://www.ccl.es> (darrera consulta: 21.12.2013).

9. Una informació molt més detallada de la història de la ràdio a Mallorca la podem trobar en l'article del doctor Joan Josep Matas Pastor publicat íntegrament en aquesta adreça: <http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=145> (darrera consulta: 21.12.2013).

10. Es va crear el 26 de març de 2007: <http://carlesxpuiig.wordpress.com/2007/03/26/nace-la-xemv/> (darrera consulta 21.12.2013).

11. Citació manllevada a Guillem Sanchis, que, en un article titulat «L'agonia del periodisme de proximitat», fa un bon repàs a l'evolució i la situació de les ràdios municipals del País Valencià. Es pot llegir sencer a: <http://www.nonada.es/2012/07/emissores-municipals-agonia-del-periodisme-proxim.html> (darrera consulta 21.12.2013).

12. En podeu trobar més informació en aquest mateix número de *Faristol* i també a l'article que comenta els sis primers anys de programa: «La LIJ a les ones hert-

zianes», *Faristol*, núm. 35 (novembre 1999), ps. 23-25. 13. Correu electrònic rebut el 29.11.2013.

14. Correu electrònic rebut el 23.10.2013, en el qual també ens diu: «Els *podcast* dels programes queden penjats al meu blog (<http://silviacantos.blogspot.com.es>) i a les xarxes socials. *Històries* té personalitat pròpia a Twitter i pàgina de Facebook (<https://www.facebook.com/historiesradio>).»

15. La notícia va ser publicada a Vilaweb el 25.4.2008: <http://www.vilaweb.cat/noticia/2832453/20080425/noticia.pdf> (darrera consulta 22.12.2013).

16. Podeu veure algun dels programes en què intervenen a: <https://www.facebook.com/aviormanlleu> (darrera consulta 22.12.2013).

17. Informació obtinguda de <http://blocs.xtec.cat/sebaixllobregat4/dinamitzacio/contes-per-la-radio> (darrera consulta 17.12.2013).

18. Informació obtinguda de: <http://laciutatinvivible.coop/ciutat/presentacio-del-projecte-contes-del-mon/> (darrera consulta 17.12.2013).

19. En podeu trobar informació a: <http://mataroradio.cat/radio/programa/lhora-del-conta> (darrera consulta 6.1.2014).

20. <http://www.radiosantquirze.cat/index.php?node=2118&opcio=sc> (darrera consulta 5.1.2014).

21. <http://www.vilanova.cat/blog/pal/> (darrera consulta 8.1.2014).

22. Pot ser interessant per a tot allò relacionat amb ràdios que tenen programes infantils la pàgina web següent, que manté i actualitza Moisès Bruch: <http://www.radioinfantil.es> (darrera consulta 6.1.2014).

23. El condueix Manel Arcos i, per exemple, el 28.5.2013

hi va entrevistar l'escriptora Pepa Guardiola. http://www.radiopego.com/index.php?name=Web_Links&req=viewlinkdetails&lid=14 (darrera consulta 6.1.2014).

24. Es fa en col·laboració amb la biblioteca municipal, i ha dedicat una bona colla de programes especials al llibre infantil: <http://biblioradio.blogspot.com.es> (darrera consulta 6.1.2014).

25. Un últim exemple: quinze ràdios locals i una trentena de televisions emeten el programa *Famílies i escola*, presentat per Joan Carles Fòlia, que entre moltes altres coses ha parlat de la lectura i de la LIJ. Per exemple el capítol número 2 de la sèrie es dedica a la lectura i s'hi entrevista Joan Portell (19.2.2013). L'entrevista es pot veure a: <https://www.youtube.com/watch?v=ee-Ro0l-bn-I> (darrera consulta 19.11.2013).

26. <http://www.peptort.com/acaudorella/> (darrera consulta 2.1.2014). Actualment encara en manté una versió reduïda a Ràdio Santpedor, amb el títol *Pep Tort a cau d'orella*: <http://rsantpedor.blogspot.com.es/p/contacte.html> (darrera consulta 5.1.2014).

27. En trobem notícia a: http://se-pladurgell.cat/index.php?option=com_content&view=category&id=58&Itemid=100 (darrera consulta 8.1.2014).

28. Ho podeu fer a través del meu correu: pmarti62@xtec.cat.

PARLA'NS DEL SOPAR TERTÚLIA ANUAL, UNA DE LES VOSTRES ACTIVITATS PARAL·LELES.

Gosaria dir que han estat uns fòrums de debat singulars i necessaris: han permès de posar en contacte autors, editors, il·lustradors; parlar sobre la traducció, la relació amb el món de l'ensenyament, el paper dels clàssics, etc. N'hem celebrat divuit, i aquest curs passat va ser el primer cop que no es va fer a causa de la crisi. Però hi estem treballant per garantir-ne la continuïtat.

PER ACABAR, HI HA PROGRAMA PER TEMPS?

Per part meua sí, si la salut m'ho permet. Espero que en Josep M. també hi continuï posant tot l'entusiasme que hi posa, que les editorials hi continuïn apostant i que almenys puguem celebrar les bodes de plata, que seria tota una fita.

LLEGIR PER SENTIR

**RÀDIO
vilafranca**

90.2 FM